

Restaurátorský záměr

restaurování

hlavního oltáře kostela Nanebevzetí Panny Marie a sv. Maří

v Chlumu sv. Maří

okr. Sokolov, Karlovarský kraj

Popis

Barokní oltář je dřevěná architektura s menzou představenou do prostoru. Čelní stěna menzy je zdobena nástěnnou malbou. Na menze tabernákl s bohatou reliefní výzdobou, nvrch krucifix, dva klečící andělci, po stranách dvě stojící postavy a 6 svícňů.

Retabulum je na vysokém dvoustupňovém soklu s plastickými kazetami a zrcadélky s profilovanou lištou. Uprostřed retabula obraz Nanebevzetí Panny Marie, po stranách čtyři sloupy (dva hladké a dva tordované) a čtyři pilastry s hlavicemi a čtyři plastiky světců (výška plastik cca 2.5 m). Pod nimi kartušové konzoly a postavy puttů. Na korunní římse ornamentální vlys, nad ní architektonický nástavec s volutou po stranách a s římsou ve vrcholu. Na architektuře nástavce a po obloukovém obvodu středového vitrážového okna jsou uspořádány oblaky s četnými anděly, putti, poloputti a andělčími hlavičkami.

Povrchová úprava je polychromie, zlacení a stříbření.

Rozměr oltáře cca 8.150 m x 15.450 m.

Stav před restaurováním

Na oltáři byl proveden předběžný restaurátorský mechanický a chemický průzkum, který bude v případě potřeby rozšířen a doplněn. Na základě dosavadního průzkumu bylo zjištěno:

Dřevo je napadeno červotočem pouze lokálně, větší nebezpečí pro oltář a plastiky představuje velmi rozsáhlý výskyt plísní, další poškození představují praskliny dřeva a velké množství chybějících částí řezb, plastik a architektury (odlomené prstíky, atributy apod.)

Polychromované části architektury jsou druhotně barevně upravovány. Povrch je silně znečištěn, na značných plochách uvolněn od podkladu a místy již opadaný. Na plastikách byla pod barevnými druhotnými vrstvami objevena leštěná běl se zažloutlým lakovým povrchem. Zcela devastovaná je polychromie obrazového rámu, její uvolnění od podkladu je zhruba na 50% povrchu.

Obraz je pokryt vrstvou povrchových nečistot a ptačích exkrementů, barevná vrstva je celoplošně velmi hustě zkrakelovaná a na ní leží silně ztmavlá laková

vrstva. Krakely se na mnoha místech po celé ploše odlupují od podkladu a odpadávají. Podkladové plátno je velmi jemné a prověšené, celkově zteřelé. V dřívější době bylo nutné provést zpevnění plátěné podložky rentoalází na nové plátno. V ploše malby jsou proražená místa s nevhodnými opravami a přemalbami. Přemalby jsou i na místech, kde barevná vrstva zcela opadala..

Zlacení a stříbření je polimentové, zašpiněné, přirozeně prodřené. Křídové podklady jsou rozsáhle zkrakelované, na četných plochách oprýskávají. Někde až na dřevěný podklad, někde se drobí, zřejmě působením plísní, která se vyskytuje zvláště v horních partiích oltáře. Plísně zapříčinily degradaci pojiva v podkladových vrstvách a jejich účinek je zřejmý na všech řezbách a plastikách. Četné plochy zlacení a stříbření jsou pod druhotnou barevnou vrstvou, zvláště na plastikách. Kartušové konzoly jsou stříbřené, překryté šelakovou lazurou, na rámu obrazu je původní stříbření překřídováno a přezlacené bronzovou folií.

Při rozšířeném průzkumu bylo přístupem do vyšších partií oltáře zjištěno, že mnohé už nelze restaurovat a stav povrchů bude vyžadovat rekonstrukci. Týká se to oblaků v nástavci, řezb ve vlysu, hlavic, rámu obrazu i rámečků se zrcátky v patě oltáře.

Záměr restaurování

Restaurování bude respektovat závazné stanovisko příslušného památkového odboru a v případě potřeby bude rozšířen průzkum.

Demontovatelné části oltáře budou rozebrány a odvezeny k restaurování do atelierů restaurátorů. Prvky napadené červotočem budou ošetřeny ozářením, poté napuštěny lignofixem proti opětovnému napadení, nesoudržná místa budou petrifikována roztokem solakrylu a toluenu. Vzhledem k tomu, že architektura oltáře stojí v závěru presbytáře při zdi, je zadní strana oltáře obtížně přístupná. Použití insekticidních a fungicidních přípravků bude nutné provést velmi pracnou injektážní metodou nebo tento postup nahradit plynováním. Petrifikaci však bude nutné provést injektážně v místech, kde nebude přístup k otevřené struktuře dřeva. Architekturu oltáře lze tedy ošetřit lignofixem nebo solakrylem pouze z boku nebo z otvoru, který vznikne po odstrojení oltářního obrazu. Chybějící plastické prvky budou dořezány, praskliny vyšpánovány.

U polychromovaných částí budou odstraněny vrstvy druhotných přemaleb, pokud možno chemickou cestou. Po vyspravení defektů tmelením klihokřídovým tmelem nebo křídováním budou provedeny barevné retuše reverzibilními barvami (akvarel, tempera). Polychromované povrchy budou závěrem ošetřeny voskováním.

Dochované původní zlacení a stříbření bude vyčištěno a zachováno v maximálním rozsahu. Po doplnění chybějícího křídování a broušení budou dozlacované partie podloženy polimentem dle původního odstínu a dozlaceny plátkovým zlatem nebo stříbrem. Lesklé plochy budou přeleštěny achátem, matné zlaté přetaženy slabým klihovým přetahem, stříbřené zaponovým lakem. Rozhraní doplňovaných plátků bude s původním zlacením a stříbřením propojeno prodřením tak, aby byla zachována autenticita dobového předmětu. Shodnou technologií bude provedeno pozlacení dořezaných chybějících prvků.

Na stříbřených plochách konzol budou sejmuty vrstvy šelakových přetahů a po vyspravení původního stříbření polimentovou technologií bude plocha přetažena izolačním přetahem dle dohody se zástupci památkové péče. Na obrazovém rámu bude bronzovaný povrch zrestaurován rovněž až dle rozhodnutí zástupců památkové péče.

Rozšířeným průzkumem byl odhalen rozsah poškození ve vrchních partiích oltáře, např. rozsah poškození stříbřených oblaků. Řezby ve vlysu a částečně i hlavice sloupů jsou původně bez křídového podkladu zlacené na mixtion, druhotně jsou přebrouzovány. Tyto dvě technologie není možné od sebe oddělit, proto bude nutné celoplošné přezlacení těchto prvků. Na rámu obrazu druhotné vrstvy zkrakelovaly natolik, že utrhaly podklady od samotného dřeva, což bude rovněž vyžadovat náročné zásahy. Rámečky v patě oltáře mají vnitřní plochy, které byly původně stříbřené jako zrcátka, zcela opadané a budou vyžadovat rozsáhlé nové křídové podklady.

Restaurování obrazu bude zahájeno demontáží, svěšením obrazu, vyjmutím z ozdobného rámu, prohlídkou obrazu na místě v kostele, zabalení před přepravou, a přepravou obrazu.

Prohlídka v ateliéru v přirozeném, bočním a UV osvětlení. Foto v UV osvětlení bez UV filtru. Prohlídka vypínacího rámu.

Zahájení sondážního průzkumu ve vrstvách usazených nečistot, laků a přemaleb na svrchním laku a částečně i přemaleb starších. UV fotografie průzkumu s UV filtrem. (První prohlídka s odpovědnými zástupci.)

Případné odebrání vzorků pro chem. tech. rozbor (ing. M. Pech).

Fotografie defektů v bočním světle, celoplošné zajištění malby přelepením hedvábným papírem a voskovou směsí.

Postupné snímání starší přelepové směsi a dublovacího plátna.

Po prohlídce a vyhodnocení původního napínacího rámu případné zhotovení nového vypínacího rámu. Pečlivé změření starého nevyhovujícího vypínacího rámu, odříznutí jeho horní a předání k osvědčenému zhotoviteli kvalitních slohových vypínacích rámu s dostatečným počtem příček. Preventivní ošetření rámu před napadením dřevokazným hmyzem a plísněmi.

Dočištění zadní strany originálního plátna, slepení defektů polyamidovou pryskyřicí, případně vlepení plátěných výplní do defektů.

Restaurování voskopryskyřičnou směsí na celolněné plátno dostatečné šíře bez nebo s minimem šitých spojů.

Sejmutí ochranného přelepu, odmytí voskové vrstvy, pokračování v sondážním průzkumu a zahájení plošného odstraňování nepůvodních vrstev. Kontrola v UV osvětlení.

Postupné sejmutí nevyhovujících nepůvodních vrstev v míře, která bude zřejmá až v průběhu restaurování a po konzultaci s odpovědnými zástupci. Vypnutí obrazu na nový vypínací rám.

Izolační slabý damarový lak, vytmelení defektů reverzibilním emulzním tmelem.

Reverzibilní retuš. Retuš bude provedena pravděpodobně místně čárkovaně nebo tečkovaně, místně napodobivě, budou použity lazury. Před plošným vyčištěním malby je těžké blíže určovat podobu retuší. Průběžné místní izolační lakování.

Závěrečný lak.

Převezení obrazu zpět do kostela v Chlumu sv. Maří a jeho instalace na původní místo.

Všechny restaurátorské postupy budou fotograficky dokumentovány, o restaurování budou zpracovány restaurátorské zprávy (v příslušném počtu dle smlouvy o dílo).

Dojde-li v průběhu práce k potřebě a realizaci dalších restaurátorských průzkumů popřípadě budou prováděné restaurátorské práce většího než předpokládaného rozsahu, bude jejich provádění konzultováno s odpovědnými zástupci a zástupci zadavatele, zvláště, vznikne-li potřeba navýšení ceny na restaurátorské práce.

Na základě nových zjištění rozšířeného rest. průzkumu a možnosti prohlédnout si jednotlivé partie oltáře z bezprostřední blízkosti, jsme provedli revizi předchozí cenové nabídky. Tuto nabídku Vám posíláme samostatně.

V průběhu práce bude svolán potřebný počet prohlídek s odpovědnými zástupci a zástupci zadavatele.

V Praze dne 22. 3. 2020

Restaurátoři

Ak. mal. Zdeněk Novotný
U zvoničky 3/13
Praha 6 162 00
Veleslavín
603 478 663
plátce DPH

Ivana Rašplichková
Braškov 297
p.Unhošť 273 51
tel. 605 821 141
plátce DPH